

KRONIKK

Espen W. Haugom

– Pasienter med psykoselidelser ønsker å være involvert i valg av behandling. Samvalg hviler på en allmenngyldig etisk regel om at selvstendige voksne mennesker har rett til å bestemme selv, skriver Espen W. Haugom. (Foto: Shutterstock / NTB)

Samvalg er ikke normalen for pasienter med psykoselidelser

KRONIKK: I all helsehjelp er det en målsetting at pasienten inkluderes i et samarbeid med helsepersonell om valg av behandling. Dette kalles samvalg. I en nylig publisert studie undersøkes erfaringene helsepersonell har med bruk av samvalg for pasienter med psykoselidelser. Studien viser at helsepersonell ikke alltid praktiserer samvalg med denne pasientgruppen.

Espen W. Haugom

PHD-KANDIDAT, SYKEHUSET INNLANDET HF OG INSTITUTT FOR KLINISK MEDISIN,
UNIVERSITETET I OSLO

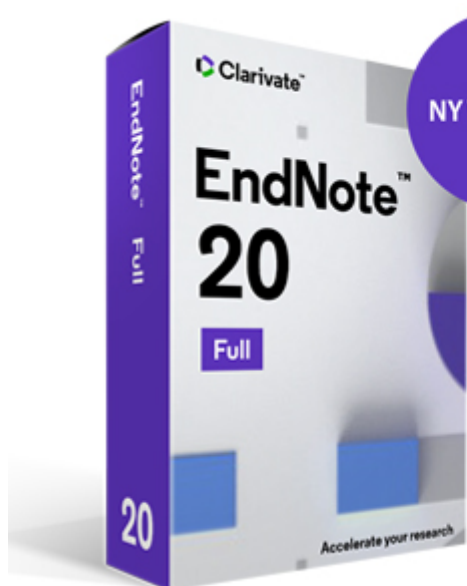
Samvalg blir i nasjonal helse og sykehusplan presentert som det normale i pasientens helsetjeneste. I tillegg innebærer endringen i psykisk helsevernloven fra 2017 økt vekt på pasientens selvbestemmelse.

Dette er et signal fra helsepolitiske myndigheter om at pasienter skal tas med i et samarbeid om valg av behandling. Til tross for dette viser aktuell studie at helsepersonell i begrenset grad inkluderer pasienter med psykoselidelser i valg av egen behandling. Er disse pasientene for dårlige til å bestemme selv, eller er systemet for dårlige til å tilrettelegge?

Pasienter med psykoselidelser ønsker å være involvert i valg av behandling. Samvalg hviler på en allmenngyldig etisk regel om at selvstendige voksne mennesker har rett til å bestemme selv. Brukerorganisasjoner har kjempet for større frihet til å velge egen behandling, blant annet gjennom fellesaksjonen for medisinfrie behandlingsforløp. Det har ført til at helseforetakene nå er pålagt å sikre at pasienter innen psykisk helsevern, så langt det er forsvarlig, skal kunne velge mellom ulike behandlingsvalg, inkludert et valg uten medikamenter.

Samvalg er aktuelt for pasienter med psykoselidelser

ANNONSE

Nyheten **EndNote 20** tilbyr all den fleksibiliteten du trenger.

Nå med et nytt og moderne utseende gjør jobben med referansene dine enklere.

Bestill EndNote 20 her

Samvalg er aktuelt i medisinske og helsefaglige beslutninger hvor det foreligger valg mellom flere tilgjengelige og forsvarlige behandlingsalternativer.

Det er to eksperter ved samvalg. Pasienten er ekspert på eget liv og forteller helsepersonell hva som er viktig for vedkommende. Helsepersonell gir pasienten

SØLGER TIL AT DET VALGET SOM DINE TALL REFLEKTERER PASIENTENS VERDIER OG ØNSKER.

Retningslinjer for behandling av personer med psykoselidelser viser at det finnes flere behandlingsvalg for denne pasientgruppen. Både forskjellige typer antipsykotiske medikamenter, og psykososiale tilnærminger slik som kognitiv terapi og familierapi. Samvalg er derfor aktuelt for pasienter med psykoselidelser.

Samvalg praktiseres i begrenset grad

I gruppeintervjuene med helsepersonell fant vi at det ofte ble gitt informasjon om helsesituasjonen til pasienten, men at ulike behandlingsalternativer sjelden ble beskrevet. De fleste pasientene ble informert om behandling med antipsykotiske medikamenter, men ofte ble det kun presentert én type medikament.

Behandlingsvalg uten medikamenter ble sjelden presentert som et alternativ alene, men heller som et tillegg til medikamentbehandlingen. En grunn til dette kan være at faglige retningslinjer for psykosebehandling sier at psykologiske intervensjoner fungerer best når det gis sammen med medikamenter.

Imidlertid kan vi ikke si at praksisen er i tråd med definisjonen av samvalg når helsepersonell i hovedsak kun presenterer ett behandlingsvalg. Dette støttes av tidligere studier som viser at samvalg i begrenset grad er tatt i bruk innen psykisk helse.

Potensial for økt oppmerksomhet på medbestemmelse

Studien viste at pasienter med psykoselidelser i hovedsak blir oppfattet av helsepersonell som en gruppe med begrenset evne til å forstå egen situasjon. Studien viser videre at helsepersonell bruker dette som en begrunnelse for hvorfor samvalg ikke tas i bruk for denne pasientgruppen. Tidligere forskning støtter at dette er en hindring for å ta i bruk samvalg.

Noen pasienter med psykoselidelse kan i perioder bli såpass dårlige at de har begrenset evne til å ta egne valg. I disse situasjonene er det selvfølgelig viktig at helsepersonell sørger for at pasienten får forsvarlig hjelp. Imidlertid viser forskning at flertallet av mennesker med psykoselidelser (schizofreni) har

En persons evne til å treffe valg kan variere over tid og må forstås med utgangspunkt i hvert spesifikke valg som skal tas. For eksempel kan en tvangsinnlagt pasient likevel ha evne til å velge behandling; hen kan være i stand til å velge mellom ulike typer antipsykotisk medisin basert på egne preferanser for effekt og mulige bivirkninger. Studien antyder et potensial for økt oppmerksomhet på medbestemmelse for pasienter med psykoselidelser. Dette kan synliggjøre aktuelle situasjoner og mulige avgrensninger for involvering av denne pasientgruppen i egen behandling.

Helsetjenestene må jobbe aktivt for å sikre samvalg

Samvalg blir i nasjonal helse og sykehusplan presentert som det normale i pasientens helsetjeneste. Per dags dato viser aktuell studie at dette ikke er tilfelle for pasienter med psykoselidelser.

For at samvalg også skal være det normale i helsetjenesten til denne pasientgruppen, må helsepersonell gis mer opplæring i hva samvalg er og hvordan det kan utføres i praksis. Opplæringen bør fokusere på bevisstgjøring og refleksjon rundt de verdiene og holdningene som samvalg bygger på. Helsetjenestene må jobbe aktivt for å sikre at pasienter med psykoselidelser også gis mulighet til å samarbeide med helsepersonell om valg av behandling.

Les forskningen bak kronikken:

Espen W. Haugom, Bjørn Stensrud, Gro Beston, Torleif Ruud og Anne S. Landheim. «[Mental health professionals' experiences with shared decision-making for patients with psychotic disorders: a qualitative study](#)». *BMC Health Services Research*, 2020. doi: [10.1186/s12913-020-05949-1](#)

MENINGER

KRONIKK

HELSEPOLITIKK

HELSE

PSYKISKE LIDELSER

forskning.no kommentarregler

forskning.no ønsker innspill og meninger velkommen, men under fullt navn.

